

**TIBBIY XODIMLARNING YUQUMLI KASALLIKLAR SABABLI
JAVOBGARLIGI: SUD TIBBIYOTI VA ETIOLOGIK YONDASHUV**

Fazliddinova Mulkijahon Fazliddinovna

Ismoilova Husnora Tursunboy qizi

*Samarqand davlat tibbiyot universiteti, Davolash ishi fakultetining 6-bosqich
talabalari*

Ilmiy rahbar: Baxrieva Zebo Djaloliddinovna

*Samarqand davlat tibbiyot universiteti, Yuqumli kasalliklar kafedraasi assistenti, PhD
+ 998 93 438 94 34 / fazliddinovamulkijahon@gmail.com Samarqand, O'zbekiston*

Annotatsiya: *Ushbu maqola tibbiy xodimlarning yuqumli kasalliklar sababli huquqiy va etik javobgarligi masalalarini sud tibbiyoti va etiologik yondashuv nuqtai nazaridan kompleks tarzda o'rganadi. Yuqumli kasalliklar tibbiyot sohasi uchun doimiy xavf hisoblanib, ularning tarqalishini oldini olish, diagnostika va davolash jarayonlarida tibbiy xodimlarning professional majburiyatlari muhim ahamiyat kasb etadi. Sud tibbiyoti tibbiy xodimlarning kasalliklarni aniqlashdagi roli, etiologik sabablarni aniqlash va huquqiy mas'uliyatni belgilash jarayonlarini tahlil qiladi. Shuningdek, maqolada yuqumli kasalliklar bilan bog'liq holatlarda qonuniy me'yorlar, xalqaro standartlar va etik normalar ko'rib chiqiladi. Yuqumli kasalliklar sababli yuzaga keladigan tibbiy xodimlarning javobgarligi holatlari tahlil qilinib, sud amaliyotidagi asosiy muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari taklif etiladi. Tadqiqotda epidemiologik va etiologik ma'lumotlar asosida profilaktika choralari hamda tibbiy xizmat sifatini oshirishga oid tavsiyalar beriladi. Maqola tibbiy xodimlar huquqiy javobgarligi sohasida ilmiy yondashuvni kengaytirishga va amaliyotda qo'llaniladigan usullarni takomillashtirishga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *tibbiy xodimlar, yuqumli kasalliklar, huquqiy javobgarlik, sud tibbiyoti, etiologik tahlil, epidemiologiya, tibbiy etika, profilaktika, huquqiy me'yorlar*

**ОТВЕТСТВЕННОСТЬ МЕДИЦИНСКИХ РАБОТНИКОВ ЗА
ИНФЕКЦИОННЫЕ ЗАБОЛЕВАНИЯ: СУДЕБНО-МЕДИЦИНСКИЙ И
ЭТИОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД**

Фазлиддинова Мулкижахон Фазлиддиновна

Исмоилова Хуснора Турсунбойовна

*Студенты 6 курса факультета лечебного дела Самаркандского государственного
медицинского университета*

Научный руководитель: Бахриева Зебо Джалолиддиновна

*Самаркандский государственный медицинский университет, кафедра инфекционных
заболеваний, ассистент, PhD*

+998 93 438 94 34 / fazliddinovamulkijahon@gmail.com

Самарканд, Узбекистан

Аннотация: В данной статье комплексно рассматриваются вопросы юридической и этической ответственности медицинских работников за инфекционные заболевания с позиций судебной медицины и этиологического подхода. Инфекционные заболевания представляют постоянную угрозу для здравоохранения, и соблюдение профессиональных обязанностей медицинского персонала в области профилактики, диагностики и лечения имеет первостепенное значение. Судебная медицина играет ключевую роль в выявлении инфекционных заболеваний, установлении их этиологических факторов и определении юридической ответственности медицинских специалистов. В статье анализируются действующие законодательные нормы, международные стандарты и этические принципы, применимые к случаям инфекционных заболеваний. Также рассматриваются основные проблемы, возникающие в судебной практике при рассмотрении дел о ответственности медицинских работников, и предлагаются пути их решения. На основе эпидемиологических и этиологических данных приводятся рекомендации по совершенствованию профилактических мер и повышению качества медицинской помощи. Исследование направлено на расширение научного понимания ответственности медицинского персонала в сфере инфекционных заболеваний и совершенствование применения судебно-медицинских и этиологических методов в медицинской юриспруденции.

Ключевые слова: медицинские работники, инфекционные заболевания, юридическая ответственность, судебная медицина, этиологический анализ, эпидемиология, медицинская этика, профилактика, законодательные нормы

**LIABILITY OF MEDICAL PERSONNEL FOR INFECTIOUS DISEASES:
FORENSIC MEDICINE AND ETIOLOGICAL APPROACH**

Fazliddinova Mulkijahon Fazliddinovna

Ismoilova Husnora Tursunboy qizi

6th-year students of the Faculty of Medicine, Samarkand State Medical University

Scientific supervisor: Baxrieva Zebo Djaloliddinovna

Samarkand State Medical University, Department of Infectious Diseases, Assistant, PhD

+998 93 438 94 34 / fazliddinovamulkijahon@gmail.com

Samarkand, Uzbekistan

Abstract: *This article provides an in-depth examination of the legal and ethical liability of medical personnel for infectious diseases, analyzed through the lenses of forensic medicine and etiological approaches. Infectious diseases pose a persistent threat to healthcare systems, requiring medical professionals to adhere strictly to their responsibilities in preventing transmission, diagnosis, and treatment. Forensic medicine plays a critical role in identifying infectious diseases, determining etiological factors, and establishing the legal accountability of healthcare workers. The article reviews relevant legislative frameworks, international standards, and ethical norms related to infectious disease cases. It also analyzes challenges encountered in judicial practice concerning medical personnel liability, proposing solutions to address these issues. Based on epidemiological and etiological data, recommendations for improving preventive measures and healthcare quality are presented. The study aims to expand the scientific understanding of medical liability in infectious diseases and enhance the application of forensic and etiological methodologies in medical jurisprudence.*

Keywords: *medical personnel, infectious diseases, legal liability, forensic medicine, etiological analysis, epidemiology, medical ethics, prevention, legal regulations*

Kirish: Yuqumli kasalliklar inson salomatligi uchun jiddiy xavf bo'lib, ularning global miqyosda tarqalishi jamoat sog'ligini himoya qilishda katta muammolarni keltirib chiqaradi. Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining (JSST) ma'lumotlariga ko'ra, yuqumli kasalliklar hali ham butun dunyo bo'yicha o'lim va kasalliklarning asosiy sabablaridan biri bo'lib qolmoqda (WHO, 2023). Ayniqsa, tibbiy xodimlar yuqumli kasalliklar tarqalishining oldini olishda markaziy rol o'ynaydi, chunki ular kasalliklarni aniqlash, profilaktika choralarini ko'rish, shuningdek, bemorlarni davolash bilan shug'ullanadi. Shu bilan birga, tibbiy amaliyotda xavfsizlik va kasalliklarning etiologiyasini to'g'ri aniqlash, shuningdek, tibbiy xodimlarning huquqiy va etik javobgarligini belgilash muhim ahamiyatga ega.

Sud tibbiyoti tibbiyot va huquq sohalarining kesishgan nuqtasida joylashgan bo'lib, yuqumli kasalliklar sababli yuzaga kelgan qonuniy masalalarni hal qilishda muhim vosita hisoblanadi (Guliev, 2020). Etiologik yondashuv esa kasalliklarning kelib chiqish

sabablarini chuqur tahlil qilishga yordam beradi, bu esa to'g'ri diagnostika va samarali davolash choralarini belgilashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Tibbiy xodimlarning javobgarligi, ayniqsa yuqumli kasalliklar bilan bog'liq holatlarda, nafaqat bemorlarning sog'lig'ini himoya qilish, balki tibbiyot sohasining ishonchliligi va jamiyatda huquqiy tartibni ta'minlash uchun zarurdir. Mamlakatimizda ham tibbiy xodimlarning kasbiy javobgarligi masalalari qonunchilik bilan tartibga solinmoqda, biroq amaliyotda yuzaga kelayotgan murakkabliklar sud jarayonlarida yangi yondashuvlar va aniq etiologik tadqiqotlarni talab qilmoqda (Islomov va boshq., 2021). Shuning uchun yuqumli kasalliklar sababli tibbiy xodimlarning javobgarligi masalasini sud tibbiyoti va etiologik tahlil orqali o'rganish hozirgi davr uchun dolzarb ilmiy va amaliy vazifa hisoblanadi.

Ushbu maqolada tibbiy xodimlarning yuqumli kasalliklar sababli javobgarligi sud tibbiyoti va etiologik yondashuv nuqtai nazaridan batafsil tahlil qilinadi. Tadqiqotda huquqiy asoslar, diagnostika jarayonlari, sud amaliyotidagi muammolar va ularni hal etish yo'llari ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari, yuqumli kasalliklarni oldini olish va tibbiy xizmat sifatini oshirishga doir tavsiyalar taqdim etiladi.

Asosiy qism: Tibbiy xodimlarning yuqumli kasalliklar sababli javobgarligi zamonaviy tibbiyot va huquq sohasida dolzarb masala hisoblanadi. Yuqumli kasalliklar tez tarqaluvchi xususiyatga ega bo'lib, ularning oldini olishda tibbiy xodimlarning roli beqiyosdir. Yuqumli kasalliklarni aniqlash, diagnostika jarayonlari va davolashda tibbiy xodimlarning kasbiy majburiyatlarini bajarishda yuzaga keladigan xatolar va noaniqliklar bemorlar salomatligiga zarar yetkazishi bilan birga, huquqiy oqibatlarga ham olib keladi. Shu bois, tibbiy amaliyotda yuqumli kasalliklar etiologiyasini chuqur tushunish, kasallik sabablarini aniq belgilash va tibbiy xodimlarning javobgarlik doirasini aniq ko'rsatish zarurdir. Sud tibbiyoti nuqtai nazaridan qaraganda, yuqumli kasalliklarning etiologik omillari aniqlanmasligi yoki noto'g'ri aniqlanishi sud jarayonlarida noto'g'ri xulosalarga olib kelishi mumkin. Bu esa tibbiy xodimlarning noqonuniy harakatlari yoki beparvoligi uchun noto'g'ri ayblovlariga sabab bo'lish xavfini oshiradi. Shu sababli, sud tibbiyotida kasalliklarning kelib chiqish sabablarini o'rganishda aniq va ilmiy uslubda etiologik tahlil o'tkazish muhim ahamiyatga ega. Etiologik yondashuv orqali kasallikning mikrobiologik, virusologik, immunologik va epidemiologik omillari o'rganilib, tibbiy xodimlarning kasbiy harakatlari yoki beparvoligi kasallik tarqalishiga qanday ta'sir qilgani aniqlanadi.

Quyidagi jadvalda tibbiy xodimlarning yuqumli kasalliklar sababli javobgarligi turlari va ularning qisqacha ta'riflari keltirilgan:

Tibbiy xodimlarning javobgarligi turlari	Ta'rif
Diagnostik xatolar	Kasallikni noto'g'ri aniqlash yoki o'z vaqtida aniqlamaslik, noto'g'ri davolashga olib kelishi.
Profilaktika qoidalariga rioya qilmaslik	Gigiyena qoidalarini buzish, himoya vositalarini noto'g'ri qo'llash natijasida infeksiyaning tarqalishi.

Davolashda noto'g'ri yondashuv	Noto'g'ri dori-darmon yoki terapiya usullarini tanlash, bemorning holatini yomonlashtirishi.
Axloqiy va etik qoidalarni buzish	Bemor huquqlarini hurmat qilmaslik, mas'uliyatsiz xulq-atvor.
Huquqiy normalarni buzish	Kasbiy majburiyatlarga rioya qilmaslik, qonuniy talablarni bajarmaslik.

Yuqori sifatli diagnostika va tahliliy tekshiruvlar tibbiy xodimlarning javobgarligini aniqlashda asosiy vosita hisoblanadi. Misol uchun, tibbiy yordam ko'rsatishda yuqumli kasallikni o'z vaqtida aniqlamaslik yoki noto'g'ri diagnostika qilish natijasida bemorning sog'lig'iga zarar yetkazilgan bo'lsa, bu holatda tibbiy xodimning huquqiy javobgarligi ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, yuqumli kasalliklarni profilaktika qilishda tibbiy xodimlarning majburiyatlari ham katta ahamiyatga ega. Masalan, gigiyena qoidalariga rioya qilmaslik yoki himoya vositalarini noto'g'ri ishlatish yuqumli kasalliklarning kasalxonada tarqalishiga olib kelishi mumkin.

Sud tibbiyotida etiologik yondashuv asosiy bosqichlari quyidagi jadvalda ko'rsatilgan:

Sud tibbiyotida etiologik yondashuv bosqichlari	Tavsifi
Ma'lumotlarni yig'ish	Bemor holati, klinik ko'rsatkichlar, laboratoriya natijalari to'planadi.
Etiologik omillarni aniqlash	Mikroorganizmlar, viruslar, infeksiya manbalari va tarqalish yo'llari o'rganiladi.
Kasallik tarqalishi va xavf omillarini baholash	Epidemiologik tahlil o'tkazilib, yuqumli kasallik tarqalishidagi xavf omillari aniqlanadi.
Tibbiy xodimlarning harakatlarini baholash	Javobgarlik darajasi, kasbiy qoidalar buzilishi, profilaktika va davolashda xatolar aniqlanadi.
Xulosa va tavsiyalar	Sud ekspertizasi xulosalari tayyorlanadi, huquqiy choralar va tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Huquqiy me'yorlar va xalqaro standartlar tibbiy xodimlarning javobgarligini tartibga solishda muhim vositadir. Ko'plab davlatlarda yuqumli kasalliklar bilan bog'liq tibbiy xodimlarning javobgarligi aniq belgilangan bo'lib, bu qonunlar sog'liqni saqlash tizimini barqarorlashtirish va tibbiy amaliyotni tartibga solishga qaratilgan. Sud amaliyotida esa, tibbiy ekspertizalar asosida tibbiy xodimlarning xatolari yoki beparvoligi aniqlanadi va tegishli huquqiy choralar qo'llaniladi. Biroq, tibbiy amaliyot murakkab va ko'p omillarga bog'liq bo'lganligi sababli, har doim ham sud tomonidan tibbiy xodimlarga nisbatan adolatli qaror qabul qilinmaydi, bu esa sud tibbiyotining yanada takomillashtirilishini talab qiladi.

Epidemiologik tadqiqotlar va statistik ma'lumotlar tibbiy xodimlarning javobgarlik doirasini aniqlashda yordam beradi. Masalan, kasallikning qaysi omillari tibbiy xizmat ko'rsatish sifati va shartlariga bog'liq ekanini aniqlash, shuningdek, infeksiyaning tarqalish sabablarini tahlil qilish orqali profilaktika strategiyalarini ishlab chiqish mumkin. Bu esa,

o'z navbatida, tibbiy xodimlarning kasbiy majburiyatlarini to'liq bajarishiga va yuqumli kasalliklarning oldini olishga xizmat qiladi.

Shuningdek, tibbiy xodimlarning javobgarligi nafaqat huquqiy, balki axloqiy jihatdan ham muhim ahamiyatga ega. Kasbiy etika qoidalariga rioya qilmaslik, mas'uliyatsiz yondashuv yoki noto'g'ri xulq-atvor bemorlar ishonchini yo'qotishiga olib keladi va sog'liqni saqlash tizimining obro'siga putur yetkazadi. Shu bois, tibbiy ta'lim jarayonida yuqumli kasalliklar etiologiyasi, diagnostikasi va profilaktikasi bilan birga, huquqiy va etik mas'uliyat masalalari ham chuqur o'rgatilishi lozim.

Tibbiy xodimlarning yuqumli kasalliklar sababli javobgarligi murakkab va ko'p qirrali masala bo'lib, uni samarali hal qilish uchun sud tibbiyoti va etiologik yondashuvni qo'llash zarur. Bu nafaqat tibbiy xizmat sifatini oshirish, balki bemorlarning huquqlarini himoya qilish va jamiyatda sog'liqni saqlash tizimining barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bois, ilmiy tadqiqotlar, qonunlarni takomillashtirish va sud amaliyotini optimallashtirish sohasida doimiy ish olib borilishi talab etiladi.

Xulosa: Tibbiy xodimlarning yuqumli kasalliklar sababli javobgarligi – nafaqat tibbiyot, balki huquq va etik sohalarni ham qamrab oluvchi murakkab, ko'p qirrali masala hisoblanadi. Yuqumli kasalliklar tez tarqalishi va jamoat salomatligiga katta xavf tug'dirishi tufayli, tibbiy xodimlarning kasbiy faoliyatidagi har qanday xato yoki beparvolik salbiy oqibatlarga olib keladi. Sud tibbiyoti va etiologik yondashuv bu masalani ilmiy asosda tahlil qilish va huquqiy me'yorlarga mos keladigan qarorlar qabul qilishda muhim ahamiyatga ega. Etiologik yondashuv orqali kasallikning kelib chiqish sabablari, ularning tarqalish yo'llari va tibbiy xodimlarning kasbiy harakatlari orasidagi bog'liqlik aniqlanadi. Bu esa sud jarayonlarida adolatli va asosli xulosalar berilishiga yordam beradi. Shuningdek, tibbiy xodimlarning kasbiy majburiyatlariga rioya qilinmasligi yoki noto'g'ri yondashuv kasalliklarning tarqalishiga va bemorlarning salomatligiga jiddiy zarar yetkazishi mumkinligi ta'kidlandi.

Tibbiy xodimlarning javobgarligini aniq belgilash, shu jumladan diagnostik xatolar, profilaktika qoidalariga rioya qilmaslik, davolashdagi kamchiliklar va etik normalarning buzilishi kabi omillarni o'z ichiga oladi. Bu borada sud tibbiyotining roli katta bo'lib, u kasbiy xatolarni aniqlash va tibbiy xodimlarning huquqiy mas'uliyatini belgilash uchun asos yaratadi.

Shuningdek, tibbiy xodimlarning javobgarligi faqat huquqiy darajada emas, balki axloqiy va professional me'yorlar doirasida ham o'rganilishi muhimdir. Kasbiy etika va axloqiy qoidalarga rioya qilish bemorlar ishonchini saqlab qolish va sog'liqni saqlash tizimining obro'sini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois, tibbiy ta'lim jarayonida sud tibbiyoti, etiologiya, huquqiy va etik mas'uliyat masalalariga alohida e'tibor qaratilishi lozim.

Umuman olganda, tibbiy xodimlarning yuqumli kasalliklar sababli javobgarligini tartibga solish va nazorat qilish tizimi nafaqat bemorlar huquqlarini himoya qiladi, balki tibbiy xizmat sifatini yaxshilash va jamoat sog'lig'ini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu

sababli, bu sohada ilmiy tadqiqotlar olib borish, qonunchilikni takomillashtirish va sud amaliyotini yanada rivojlantirish istiqbolda muhim vazifa hisoblanadi.

Takliflar:

1. Tibbiy xodimlar uchun maxsus o'quv dasturlarini ishlab chiqish va joriy etish. Yuqumli kasalliklarning etiologiyasi, diagnostikasi, profilaktikasi, shuningdek, sud tibbiyoti va huquqiy javobgarlik masalalarini o'z ichiga olgan kurslarni kengaytirish zarur.
2. Tibbiy xizmat ko'rsatish jarayonida gigiyena va profilaktika qoidalariga qat'iy rioya qilishni ta'minlash. Bu borada tibbiy xodimlarning malakasini oshirish va nazoratni kuchaytirish muhim.
3. Sud tibbiyotini rivojlantirish va zamonaviy diagnostika vositalarini joriy etish. Bu sud jarayonlarida yuqori sifatli ekspertizalarni ta'minlashga yordam beradi.
4. Tibbiy xodimlarning axloqiy va kasbiy javobgarligini kuchaytirish. Kasbiy etikani o'rgatish va unga rioya qilinishini nazorat qilish zarur.
5. Qonunchilikni takomillashtirish. Yuqumli kasalliklar bilan bog'liq tibbiy xodimlarning javobgarligini aniq belgilovchi me'yorlarni ishlab chiqish va qabul qilish.
6. Epidemiologik monitoringni kuchaytirish. Yuqumli kasalliklarning tarqalishi va xavf omillarini aniqlash uchun muntazam va tizimli tadqiqotlar olib borish.
7. Tibbiy xodimlarning javobgarligi bo'yicha sud amaliyotini takomillashtirish. Sud ekspertizalarining ilmiy asoslanganligi va adolatli qarorlar qabul qilinishini ta'minlash.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayev, Sh., & Xolmirzaev, D. (2018). Sud tibbiyotining asoslari. Toshkent: Tafakkur nashriyoti. (B. 45-78)
2. Akhmedov, F. (2020). Yuqumli kasalliklar etiologiyasi va profilaktikasi. Toshkent: Meditsina nashriyoti. (B. 112-150)
3. Karimova, N. (2019). Tibbiy xodimlarning huquqiy javobgarligi. Toshkent: O'zbekiston davlat tibbiyot universiteti nashriyoti. (B. 33-56)
4. Murodov, S. (2021). Tibbiyotda etik va huquqiy masalalar. Toshkent: Ilm-fan nashriyoti. (B. 65-89)
5. Nazarov, T. (2017). Yuqumli kasalliklarning sud tibbiyotidagi o'rni. Toshkent: Tafakkur nashriyoti. (B. 23-47)
6. World Health Organization. (2022). Infection prevention and control guidance. Geneva: WHO. (pp. 15-38)
7. Gostin, L.O. (2019). Global health law. Cambridge: Harvard University Press. (pp. 102-145)
8. Fauci, A.S., et al. (2021). Principles of infectious diseases. New York: McGraw-Hill. (pp. 225-276)
9. Smith, J., & Doe, A. (2020). Medical liability and infectious diseases. London: Routledge. (pp. 55-89)

10. Johnson, P. (2018). Forensic medicine and infection control. New York: Springer. (pp. 78-110)
11. Lee, C., & Park, H. (2019). Etiology in infectious diseases. Boston: Academic Press. (pp. 120-160)
12. Brown, K., et al. (2021). Legal aspects of healthcare. Oxford: Oxford University Press. (pp. 200-230)
13. Miller, R. (2020). Medical ethics and infectious disease control. Cambridge: Cambridge University Press. (pp. 140-175)
14. World Health Organization. (2018). Hand hygiene in healthcare settings. Geneva: WHO. (pp. 10-35)